

TNC

AKTUELLT

Tekniska nomenklaturcentralen
 Box 5243
 102 45 STOCKHOLM
 Tfn 08-24 92 90

Årgång 22 (1980):6

NYTT OM TERMDOK

I TNC-Aktuell 1980:2 gav vi en kort teknisk introduktion till det databassystem som vi använder för att göra termbanken TERMDOK allmänt tillgänglig. I detta nummer behandlar vi bl.a. nyttan av en termbank.

TERMDOK består av en samling maskinläsbara dataposter, dvs. sammanhållna smågrupper av data som kan hanteras med hjälp av en dator. Posterna består huvudsakligen av text, som rymmer information om termer. De brukar därför kallas termposter. Beståndsdelarna i termposten kan, förutom termen själv, vara t.ex. definition, termmotsvarigheter på andra språk, anmärkningar om speciell användning osv.

När vi skapat en termbank har vi samlat termposter på ett sådant sätt att de är snabbt åtkomliga med ett söksystem. Därvid har vi i princip gjort posternas hela innehåll sökbart. Här ligger en av de avgörande skillnaderna mellan termposten i tryckt form och termposten i termbanken. När man söker i en ordlista kan man använda endast en liten del av posternas innehåll som sökverktyg (vanligen uppslagstermer på ett eller flera språk, delvis förtecknade i register av olika slag). I termbanken kan man däremot fråga efter ord i t.ex. definitioner och anmärkningar. Vidare kan söksystemet göra mer komplicerade saker än att leta efter endast ett ord åt gången. Användaren kan ge en order som letar fram alla poster med t.ex. ordet a OCH ordet b, ATSKILDA av högst fyra godtyckliga ord, ELLER ordet c, men

INNEHALL

Nytt om TERMDOK.....	1
Uppbyggnaden av TERMDOK en lägesrapport.....	2
Språkvårdskonferens.....	2
Ny ordlista.....	4
Nytt projekt.....	5
Notiser.....	5

INTE ordet d!, allt detta i t.ex. definitionen. Därmed blir det möjligt att utvinna annan information från termbanken TERMDOK än från motsvarande samling tryckta ordlistor.

Här följer exempel på frågor som man kan besvara med hjälp av TERMDOK:

-har termen a definierats eller förklarats i TNC-ordlistor eller svensk standard

- i vilken publikation har termen b behandlats
- hur definieras termen c
- vilka motsvarigheter på andra språk har den svenska (eller engelska, franska,...) termen d
- finns det någon definition eller förklaring som innehåller orden e, f och g och vilken är i så fall termen som definieras
- vilka termer på svenska (engelska, franska,...) innehåller strängen,
- hij-, oberoende av plats
- vilka termer finns i publikationer vars titel innehåller ordet k

Uppbyggnaden av TERMDOK: en Tagesrapport

Målet för vår uppbyggnad av den allmänt tillgängliga delen av TERMDOK är att den skall innehålla auktoriserad och publicerad terminologi utarbetad av TNC samt SIS och dess fackorgan. Banken skall efter den första uppbyggnadsfasen innehålla de termposter som finns i gällande TNC-ordlistor och i giltig svensk standard, rubricerad med "ordlista", "terminologi" o.d. Dessutom skall finnas termposter från annan standard än ordlistestandard, publicerad fr.o.m. januari 1978. Överföringen av data till termbanken fortlöper i jämn takt. Trots att banken inte är komplett anser vi det vara meningsfullt att bjuda in ett antal brukare till en försöksperiod. Vi kommer nämligen att under uppbyggnadsfasen låta den egentliga termbanken kompletteras med en separat referensbank. I den kan man söka med svensk term och få dels källhänvisning (beteckning och titel för den TNC-ordlista eller standardpublikation där termen finns), dels utskrift av en mindre eller större del av termerna i just den publikationen som den sökta termen återfinns i.

SPRÅKVARDskonferens

Språkvårdsgruppen höll den 5 november sin fjärde konferens. Temat var denna gång Reklamspråk. (För de tidigare konferenserna se TNC-Akt 1978:2,

1978:5, 1979:5).

Göran Häggs, G A Mannbergs, Malin Holmqvists och Hans Karlgröns föredrag kommer att publiceras i sin helhet i Språkvård 1981:1.

Sture Allén inledde och talade helt kort om vad reklamspråket är och om dess roll. Som definition valde han: "Reklam är varje, av en identifierbar sändare betald, form av presentation via massmedia i syfte att främja försäljning av varor eller tjänster". Rollen beskrevs dels som informativ, dels som influerande. I den sistnämnda funktionen ligger en viss fara för den enskilde, vilket man måste ta hänsyn till. Med hjälp av exempel visade Allén, att både ordförrådet och satsbyggnaden kan vara speciell för reklamspråket.

Författaren Göran Hägg talade om reklamens språk med utgångspunkt från skyltreklam, annonsering och resebroschyrer. Enligt Hägg existerar knappast någon speciell språkform som används för reklamändamål. Däremot finns en viss språksituation, som har konsekvens för de formella uttryckssätten.

I det undersökta materialet finns genomgående en uniformitet i layout, språk och försäljningsargument. Detta hindrar inte, enligt Hägg, att reklamens språk ofta är mångtydigt och associationsrikt, suggererande snarare än argumenterande samt bildrikt och fyllt av språkliga klangeffekter. Hägg betecknade denna teknik som poetisk-estetisk. Han menade att den också påverkar satsbyggnaden, som framhäver klang och rytm, speciellt i texternas inledning.

Hägg gav också exempel på reklamtexter som skenbart utgör en motpol till de vaga budskapen. Elektroniska produkter marknadsförs ofta med en förödande faktamängd. Det kan diskuteras om inte också denna reklam får en fantasieggande symbolik över sig för de flesta av oss.

Den poetisk-estetiska hållningen, vagheten, symboliken och

Ijudeffekterna har enligt Hägg alltid utmärkt reklamens språk. Uppenbarligen har dock tendensen förstärkts under de senaste årtiondena. En av orsakerna kan vara att man inom t.ex. resebyrå- och elektronikbranscherna mer och mer säljer samma eller likvärdiga produkter till samma pris, varför någon profilering inte är möjlig.

Hägg menade att relativt sett är inte reklamspråket katastrofalt dåligt. Det finns exempel på värre språkmissbruk inom massmedia och offentlig förvaltning. Det är svårt att komma åt enstaka övertramp i reklamsammanhang. Drastiska ingrepp skulle få konsekvenser för masskommunikationsspråket, av vilket reklamens språk är en del. Man får därför förlita sig på branschens självsanerande krafter.

Bertil Molde presenterade Svenska språknämnden och dess verksamhet. Han gick sedan över till att tala om sina kontakter med reklamfolk. Reklamkampanjer är ibland internationellt samordnade, vilket ger svårigheter både med ordval och formulering. Ett annat problem ur språkvårdssynpunkt är den rikliga användningen av innehållslösa efterled t.ex. -vänlig, -riktig. Molde framhöll också reklamspråkets brist på originalitet. Beställaren är i hög grad orsak till detta genom att kräva likhet med den reklam som finns tidigare. Man borde inte vara rädd för att formulera sig på flera olika sätt. Språknämnden kan bidra med expertis för att göra reklamtexterna bättre och effektivare.

Göran Walter, TNC, inledde med att konstatera att det finns många annonser med tekniskt innehåll. Därför behövs också i reklamens språk facktermer. TNC kan hjälpa textskribenter att få korrekta termer, undvika konstiga modeord, översätta utländska uttryck. Det bör vara en strävan också i reklamens språk att få entydighet och att undvika vaghet och mångtydighet i en beskrivning av tekniska företeelser.

Lars Gyllensten presenterade Svenska

Akademien och dess historia. Han önskade få en ökad diskussion i samhället om språkets roll. Reklamspråket anses vara missledande och manipulerande, men vagheten i reklamspråket är kanske inte enbart negativ. Som exempel nämndes resebyråernas broschyrer, vars budskap i huvudsak kanske är att sälja idén "att resa", inte specifikt att man skall resa med det resebolag som gett ut broschyren.

SIS representerades av Olof Bager som koncentrerade sig på frågor kring storheter och enheter. Föredraget byggde på material som delades ut.

Per Lundahl presenterade Samspråk, de statliga myndigheternas språkvårdare, som numera har tio medlemmar fördelade på sex verk. Språkvårdarna inom detta samarbetsorgan ägnar sig åt tjänstemännens språk. Detta sker via textgranskning, undervisning och rådgivning.

G-A Mannberg, Ted Bates AB, påpekade att det idag inte förekom några kontakter mellan reklamfolk och språkvårdande organ.

Reklamspråket är å ena sidan lyhört för slappheter som vunnit intrång i allmänspråket och å andra sidan konservativt. Som exempel nämndes att reklamspråket vimlar av modeord typ "ball" samtidigt som man skriver Du och Ni.

Förr var det viktigt för en copywriter att kunna skriva bra svenska. Idag är det viktigare att vara en bra marknadsförare och kommunikatör. Som illustration till detta nämndes att ABCD-föreningen (Art Bild Copy Design) i sitt höstprogram inte tar upp någonting om språket.

Malin Holmqvist berättade lite om vad konsumentverket gör.

Hon önskade få mer information i reklamtexterna och mindre försäljning av "livsstilar". Hon ansåg också att marknadsföringslagen från 1971 i stort sett var verkningslös och att man därför kunde ifrågasätta meningen med

att alls ha den kvar. Lagen har gjort att reklamen blivit helt intetsägande i rädsla över att man skall bryta mot den.

Reklamspråket har enligt Hans Karlgren, forskningsstiftelsen KVAL, kritiserats för att det inte iakttar de språkliga normerna eller för att det är alltför konservativt. När det gäller normbrott är de alltid skadliga för kommunikationen, om de beror på slarv eller okunnighet. Avsteg från en språknorm kan dock vara avsiktliga och - sparsamt använda - mycket verksamma, när det gäller att uppnå en viss effekt.

Karlgren beskrev också den intressebetsättning som finns mellan "säljaren", som gärna vill överbetona skillnaden mellan sin produkt och övriga liknande, och "köparen", som vill se sakerna mera i stort. Skillnaden mellan två produkter måste vara ansenlig för att motivera två skilda termer. Vidare måste man se till att termernas innehåll inte urholkas genom att superlativerna staplas på varandra. Detta illustrerades av en beskrivning av en tänkt produkts - en "kinedetors" - väg genom olika utvecklingssteg och reklamkampanjer. För varje steg blev produktens benämning allt mer kryptisk för att till slut bestå av obegripliga bokstavskombinationer av typen HD-mat, K-laser, KW-tron etc.

I den efterföljande diskussionen talades det om engelskans inverkan på reklamspråket. Det finns en lättja hos copywritern när det gäller att försöka hitta svenska ord för nya produkter. Språkvårdarna kommer in för sent i de flesta fall.

NY ORDLISTA

TNC 75 Plan- och byggtermer 1980

I juni 1975 utkom TNCs publikation nr. 58 med titeln Plan- och byggtermer 1975. Den redovisade ca 600 termer som rörde tillämpningen av Svensk byggnorm, SBN 1975.

SBN har nu reviderats, och detta har

föranlett oss att se över TNC 58. TNCs kommitté för terminologifrågor inom plan- och byggområdet, PB-kommittén, har medverkat i arbetets uppläggning och genomförande. Kommittén har haft följande sammansättning.

Bitr. länsarkitekt Tord Fagerberg
Direktör Lars Algotsson
Civilingenjör Bo Grönwall
Civilingenjör Lennart Hultenberger
Överingenjör Rolf Leth
Arkitekt Henning Orlando
Civilingenjör Göran Walter

Termerna har bearbetats och granskats i nära samarbete med kontaktmän på berörda myndigheter och organisationer.

Den nya ordlistan, TNC 75 Plan- och byggtermer 1980, omfattar 970 termer och har därigenom ett större omfång än TNC 58, som den ersätter. Utöver de termer som rör Svensk byggnorm innehåller ordlistan även termer med anknytning till Planverkets detaljplaneanvisningar, Bostadsstyrelsens föreskrifter till bostadsfinansieringsförrordningen, svensk standard om area- och volymeräkning samt administrativa föreskrifter för entreprenader. Dessa har lagts till, för att skapa en enhetlig byggterminologi, som kan underlätta dels samordningen av olika bestämmelser, dels hänvisning mellan dessa och till andra dokument.

Ibland har det inte varit möjligt att få fram enhetliga definitioner beroende på att man utgår från olika lagtexter med skilda begreppsförklaringar. I sådana fall är det en fördel att dokumentera skillnaderna så att framtida ensningsförsök kan underlättas. En stabilisering av terminologin kan eventuellt bli möjlig när den nya bygglagen träder i kraft.

Termerna har försetts med motsvarigheter på engelska, tyska och franska. Det har inte alltid varit möjligt att hitta begreppsmotsvarigheter. Ibland har de utländska experterna då föreslagit en ordmotsvarighet och ibland en grov

beskrivning av begreppet. Särskilt när det gäller termer med anknytning till juridik och administration har vi valt att vid osäkerhet låta bli att ange en översättning.

Ordlistan har framställts med datamaskinella metoder och termmaterialet finns sökbart i system TERMDOK. Det har inte varit tekniskt möjligt att låta trycka de ryska motsvarigheterna i kyrillisk skrift. Vi har därför avstått från att publicera de ryska termerna, men de finns maskinläsbart lagrade.

Arbetet har möjliggjorts genom ekonomiskt stöd från Statens råd för byggnadsforskning.

Ordlistan kostar ca 100 kronor.

NYTT PROJEKT

Städterminologi

Sveriges Städtekniska Förening, SSTF, är en förening med ca 800 medlemmar, i första hand administratörer och arbetsledare från städområdet inom den offentliga sektorn. I samband med ett BFR-finansierat projekt, Byggnadsutformning med hänsyn till städning, har önskemål om en enhetlig terminologi framkommit. Av den anledningen tog SSTF i våras kontakt med TNC.

TNC har funnit att projektet är angeläget, bl.a. därför att det går att förena med önskemål som framförts till TNC från Invandrarverkets översättarsektion och Walter Kölzer, Industrial Cleaning Consulting.

Översättare vid Statens Invandrarverk har sedan länge uttryckt önskemål om att få deltaga i ett terminologiskt utredningsarbete från början, dels för att kunna lära sig hur praktiskt terminologiarbete går till, dels för att kunna göra så goda översättningar som möjligt av de aktuella termerna.

Walter Kölzer har länge i kontakter med TNC pekat på behovet av en rengöringsteknisk terminologi som

skulle innefatta både städning och industriell rengöring. Avsikten är att städprojektet skall utgöra inledningen till ett större rengöringstekniskt terminologiprojekt.

I arbetsgruppen ingår:

Bengt Andersson, Byggnadsstyrelsen, ordförande
P O Eriksson, SSF
Ylva Mann, Skolöverstyrelsen
Börje Jansson, ASAB
Panos Lafis, Invandrarverket
Kay Risberg, Invandrarverket
Sven Evesjö, Kommunförbundet utredningsman
Anna-Lena Bucher, TNC, handläggare

TNC har fått anslag från Statens råd för byggnadsforskning (BFR) för arbetet.

NOTISER

Information om TNC i gymnasieskolan

Anna-Lena Bucher presenterade den 19 november TNCs arbete och organisation vid Thomasgymnasiet i Strängnäs. Lars Walldén gav vid samma tillfälle en motsvarande presentation av SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige.

Sammanlagt ett 70-tal lärare och elever från tekniska och naturvetenskapliga linjer hade samlats för att lyssna och fråga.

Föreläsning om terminologi vid Stockholms universitet

I TNC-Aktuellt 1978:1 berättas om Stockholms universitets lokala utbildningslinje för språkkonsulter. Erik Sundström hade nyligen presenterat terminologiarbetet vid ett seminarium med de blivande språkkonsulterna.

Språkkonsulter får många gånger ta ställning i frågor om det rätta bruket av tekniska termer. Därför bör de känna till TNC och veta vilket slags

arbete som bedrivs där och vilka upplysningar som där står att få.

Den första kullen har nu varit verksam i nästan ett år. Några av språkkonsulterna är anställda vid myndigheter och organisationer. Andra arbetar som konsulter. De utbildar skrivande tjänstemän, de lämnar råd och upplysningar i språkfrågor, de omarbetar texter.

Den andra kullen har nu nått halvvägs i sina studier. Den 27 november fick de besök av Ove Oskarsson från TNC.

Förmiddagen ägnades åt ett samtal om vilka ändamål terminologiarbete har, vilka grupper som behöver en genomarbetad terminologi, vilka resurser och övriga förutsättningar som styr arbetet på teknisk terminologi i Sverige.

TNC presenterades, och man diskuterade några exempel på språkfrågor av den art som TNC möter i sin rådgivning telefonledes.

Eftermiddagen upptogs av ett terminologiskt projekt: termer kring färdmedel och taxor i SLs kollektivtrafik. Man letade fram viktiga begrepp, byggde upp ett par sammanhängande begreppssystem, skrev definitioner och bestämde vilka termer som hade fogats in i begreppssystem.

Nya medarbetare

Från och med den 1 september 1980 är Kjell Westerberg anställd på TNC som bygghandläggare. Han har övertagit denna tjänst från Hans Göransson som temporärt upprätthållit den under ett års tid.

Kjell Westerberg, som under några år har arbetat som gymnasielärare, har tidigare under sex år varit anställd på Byggdok. Han har dessförinnan arbetat som byggnadskonstruktör under åtta år, bl.a. i England och Västtyskland. Under senare år har Kjell deltidstuderat på Stockholms universitet och till våren bör han vara färdig med en fil kand i engelska

och tyska.

Den 1 januari 1981 började Ove Oskarsson på TNC på heltid.

Ove Oskarsson är filosofie kandidat med latin och nordiska språk i sin examen. I sju år var han verksam vid Stockholms universitet: undervisade i grammatik och svensk språkhistoria, forskade i tidningsspråk. Under sex år vid Statskontoret undervisade han i skriftlig framställning, redigerade texter, lämnade råd och upplysningar i språkfrågor, arbetade med dataterminologi.